

PŘÍLOHA

Zpravodaje Štěpánovska

říjen 2023

Štěpánovský lom v Pasece – Historie – I. část

Oficiálně byl lom otevřen za 1. republiky firmou WAIDHAUS + ŠWARC.

Před tím byly na tomto místě po staletí jen lomové jámy pro dobývání kamene na stavbu hradu a hospodářských stavení a domů místních obyvatel.

Tyto jámy jsou dosud vidět v lese Paseka okolo lomu, kde se těžil kámen.

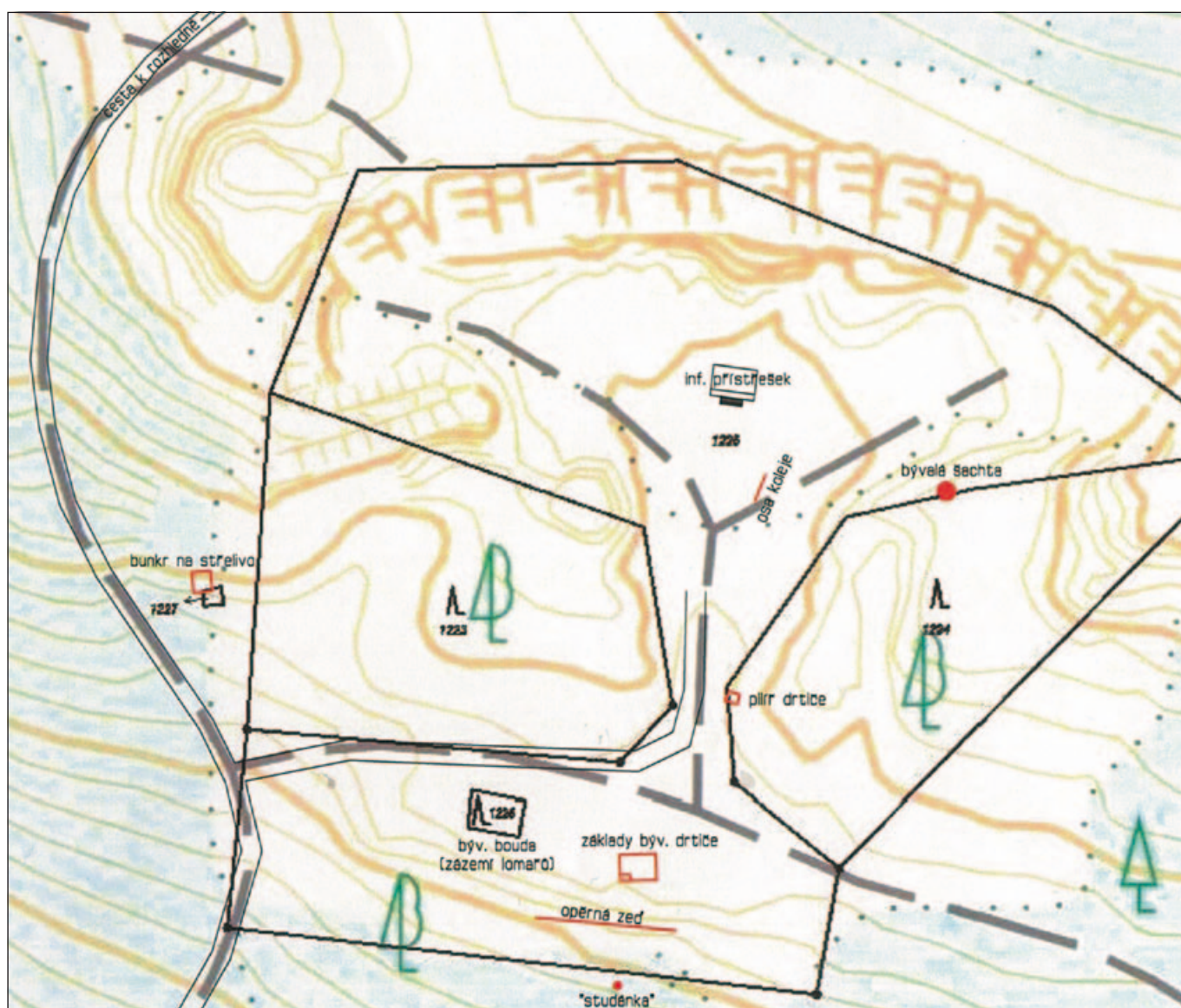
Současný pohled na bývalý těžební prostor lomu v Pasece; foto Josef Korn

Pojďme se projít do míst, vypínajících se nad naším městem, a nahlédnout do dob minulých, které zůstávají pro někoho ještě vzpomínkami, pro jiného jsou poodhalením tajemství a pro všechny připomenutím historie štěpánovského lomu...

Pozemek lesa s lomem v Pasece, vyměřený starostou Huličkou pro město, cca 26 ha

Zákres pozůstatků těžební činnosti

Základ stavby bývalého drtiče; foto Josef Korn

Fundament drtiče z 1. republiky; foto Josef Korn

Uprostřed místo, kudy byl dopravníkem nadrcený kámen dopravován do třídiče; foto Josef Korn

Základ stavby bývalého drtiče, v popředí držáky na stabilák (stabilní motor) a transmisi; foto Josef Korn

Až koncem 19. století jel starosta města Trhový Štěpánov Hulička, radní Kott a p. Kořen do Prahy, kde v Zemských deskách (knihy) dohledali potřebné dokumenty a následně se soudili s vrchností, kníže Auersperg soud prohrál. Za vysouzené malé výměry vysídlených obyvatel (protestantů) dala vrchnost les o výměře cca 125 ha vcelku, vznikl tak „Občanský les“. Obec si vymínila plochu lomu a okolního lesa cca 26 ha.

V lomu je stále k vidění původní fundament (základ), na němž byl umístěn drtič kamene firmy WAIDHAUS + ŠWARC. Kámen se dovážel za 1. republiky na stavbu dálnice a dálničního mostu v Souticích (ten byl při stavbě dálnice D1 zbourán a nahrazen novým) a na dálniční mosty v Borovsku.

Školení střelců, 1951; archiv Miloš Kořínek

První mistr v lomu z firmy Waidhaus + Šwarc bydlel u p. Albrechta (původní čp. 3). Firma Waidhaus + Šwarc byla v roce 1948 znárodněna, lom zůstal prázdný, drtič byl rozebrán.

V roce 1950 znovu obnovily těžbu kamene Silnice KNV (Krajského národního výboru). Lom byl však bez zařízení, musel být postaven nový drtič kamene. Zednické práce prováděli: pan Strnad z Tehova, pánové Zeman a Čížek ze Soutic. První dělníci nastoupili v roce 1950 ve složení: Sviták Ladislav (srpen), Kadleček František, Kořínek Karel, Kořen Josef – obsluha drtiče, inovátor zařízení, John Jaroslav, Mastík Jiří, Korn Josef.

Školení střelců, Karel Kořínek; archiv Miloš Kořínek

Vozík na dopravu kamene; foto Josef Korn

Karel Kořínek u skály rozbíjí kameny palicí a nakládá na kolejový vozík (denní norma 6-8 vozíků); archiv Miloš Kořínek

Dřevěná vysoká budova drtiče stála ještě v 70. letech minulého století, v roce 1975 celá vyhořela.

Budova drtiče z lomu v Bílkovicích. Stejný drtič se nacházel i v Trhovém Štěpánově. Fotografie se bohužel nedochovala.

Opěrná zeď pod drtičem, zde padalo kamenivo šupnami na nákladní auta; foto Josef Korn

Velké kameny se rozstřelovaly myškami; foto Josef Korn

Drtič měl betonovou šachtu, do které po kolejích lo-
maři vozili na ručních vozících kámen k drcení. Odtud
putoval po dopravníku do prvního patra do bubnu (tří-
diče), který vytřídil několik frakcí hrubosti (8-16, 16-32,
32-63 mm), které byly uloženy v zásobníku. Nákladní

Studánka pod drtičem; foto Josef Korn

Základy pro stabilní dieselagregát Perkins; foto Josef Korn

Cesta do lomu – navezl koňmi František Boušek;
foto Josef Korn

auta zajížděla spodní cestou pod drtič, obsluha pak podle požadavků nasypala šupnou (šikmý žlab, skluzavka) kamenivo. Velké kameny se pak odstřeľovaly tzv. myškami, kde se na povrch kamenu položily jedna nebo dvě šišky průmyslové trhavy Perunit a kámen se odpálil. Pod spodní cestou je studánka, lomaři vodu používali na pití, vaření kávy a chlazení piva.

Celý drtič táhl lodní stabilní motor Perkins, chlazení měl z kotle parní lokomotivy. Voda se dovážela „lejtou“ (dřevěnou cisternou) z města.

Na celou přístupovou cestu do lomu od Kadleců (nyní ul. Lesní), navezl kámen koňským povozem **p. František Boušek** z čp. 107, v délce cca 1,1 km. Cesta byla vyštětěna širokými kameny uloženými na dno silničního lůžka a slouží doposud.

Zázemí pro lomaře (bouda)

Několik metrů od drtiče stála „bouda“, zázemí pro lomaře. Měla malou chodbičku, skládek, ve kterém byly zápalné šňůry, elektrické palníky pro zážeh, detonátor a vše potřebné pro odstřel skály.

Dále zde byla „kancelář“, kde lomaři i posvačili. V druhé části budovy byla velká garáž s kompresorem

Bouda lomařů s garáží pro kompresor; foto Josef Korn 1976

Zázemí lomařů- Bouda (se sněhulákem); foto Josef Korn 1976

(dieslový agregát), který zásoboval vzduchem lom při vrtání děr pro odstřel.

Rozvod vzduchu byl ocelovými trubkami až ke stěně skály. V době po ukončení směny bouda sloužila hlídačům (pan Hulička, malíř V Belíce, a pan Tomaides (Vendr).

Zázemí lomařů využívala i místní mládež; foto Josef Korn 1976

Sklad střeliva – bunkr

Asi 100 metrů od „boudy“ byl sklad střeliva (trezor), ve kterém byl uložen většinou Perunit a rozbušky. Střelmistr, pan František Kadleček, nám podal dřevěnou bedýnku s rozbuškami z trezoru se slovy: „Kluci, utíkejte s tím ke skále.“

Trezor na rozbušky a střelivo uvnitř bunkru; foto Josef Korn

Bunkr na střelivo; foto Josef Korn

Původní koleje s lomařským vozíkem; foto Vojtěch Jeřábek;

Lomové stěny byly propojeny s drtičem kolejemi o rozchodu 60 cm, po kterých lomaři ručně tlačili vylámaný kámen do drtiče.

Cena kamene byla po roce 1950 16 Kč/m³. Norma v úkolu byla pro lomaře 12,50 Kč/m³, denně dělali 6-8 m³. Na výpomoc chodili také cestáři: Josef Hertl, Jan Siemandl, Josef Prokop, František Špička od kostela.

Krajské silnice provozovaly lom do roku 1958. Ty pak vystěhoval předseda MNV Josef Šiška, vzal těžbu pod obec a dal tam staronovou partu: mistr **Toman František, Veselý Antonín, Kadleček Ladislav, Boušek Milan, Albrecht Antonín, Mastík Jiří, Korn Josef – strojník, John Jaroslav, Kubát František, Ptáček František** (šenkýř v hospodě „U Smutnů“, bývalý kuchař v mezinárodním rychlíku).

V průběhu provozu lomu se vystřídalo určitě více lomařů, bohužel všechna jména nejsou známa.

Kámen se prodával i na stavbu rodinných domů, rozvoz zajišťoval František Boušek z čp. 107 s koňmi a měl na to i svoji partu (Čermák, Lejček a Frůbling).

Krajská Správa silnic odešla do lomu v Bílkovicích a Mladovicích. Vystěhované „Krajské silnice“ ze vzteku nebraly kámen ze Štěpánova, lom neměl kam prodávat, drcení zkrachovalo, drtič byl uzavřen.

Lomaři u skály František Kadleček, Antonín Albrecht, Karel Kořínek, (osoba na motocyklu neidentifikovaná); archiv Miloš Kořínek

Obec Trhový Štěpánov nadále provozovala lom bez drtiče a těžba pokračovala až do úplného uzavření lomu v roce 1976. V této době zůstal posledním lomařem Josef Korn. Sám vrtal skálu, sám odstřeloval, sám nakládal kámen ručně na nákladní auto „ERENA“. Za šichtu musel naložit tři fůry a odvést na místo určení. Navážel kámen na cesty v Trhovém Štěpánově a okolí. Cestu do Štěpánovské Lhoty, od hřbitova k Pasece, v Mnichovicích pod Horou, do Kačerova, lesní cestu od Strojetic atd. Cesty mají dobré podloží ze štěpánovského kamene a odolávají i dnešní těžké technice.

Později byla těžba kamene zmodernizována, byl zakoupen kolový nakladač HON, nákladní automobil „BUCEGI“. Začaly komorové odstřely, které nahradily otrockou práci při vrtání na stěně, kde byl lomař uvázan na provaze a zápasil s 50kilovou vrtačkou. Díry do skály byly maximálně 3 m, póry (vrtáky) se vyměňovaly po půl metrech. Komorový odstřel měl hloubku vrtů 15 m vertikálně vedených stacionární vrtačkou. Nálož jedné díry činila cca 50 kg střeliva. Odstřel uvolnil celou stěnu skály.

Bezpečnost při odstřelech byla na dnešní dobu trochu benevolentní. Na příjezdových cestách se uzavřela dřevěná závora, pan František Kadleček zatroubil na trumpetu, zavolaal svým mocným hlasem: „Pozóór,

Střelmistr na skále; archiv Miloš Kořínek

v lomu se střílí,“ vzápětí se ozvala rána, některé kameny z odstřelu bylo možné dohledat několik set metrů daleko. Když se zvedla oblaka prachu a byla cítit charakteristická „vůně“ z odstřelu, ležely pod stěnou stovky kubíků kame-

Skalní stěna; foto Josef Korn

Josef Korn s nákladním automobilem „BUCEGI“;
foto Josef Korn ml. 1976

ne, vyrvaného ze stěny. Jako malí kluci jsme všemu přihlíželi a také se odstřelu „účastnili“. Ládování děr Perunitem, pospojování elektrických palníků, to pro nás byla zábava i napětí, jestli jsme vše dobře propojili, aby všechny díry „vyšly“ (bouchly). Na dnešní dobu nepředstavitelná věc, místo školní družiny byla povinnost s tátou do lomu a pomáhat.

Průzkum uranu v lomu v Pasece 1953 Šurf č. 18/1 – Štěpánovské podzemí, 400 m podzemních chodeb

V roce 1953 začaly Uranové doly Příbram, pod vedením sovětského inženýra, provádět průzkum vydatnosti ložiska uranu v lokalitě kopce Paseka v Trhovém Štěpánově. Uranové doly se dohodly se Silnicemi KNV, že průzkum proběhne v areálu kamenolomu. Byla vyhloubená 30metrová šachta (vystřílena do skály), ze které se kamenivo vynášelo pomocí ruční kladky z patra do patra (viz ná-kres), ze které byla rozvedena síť chodeb v podzemí lomu.

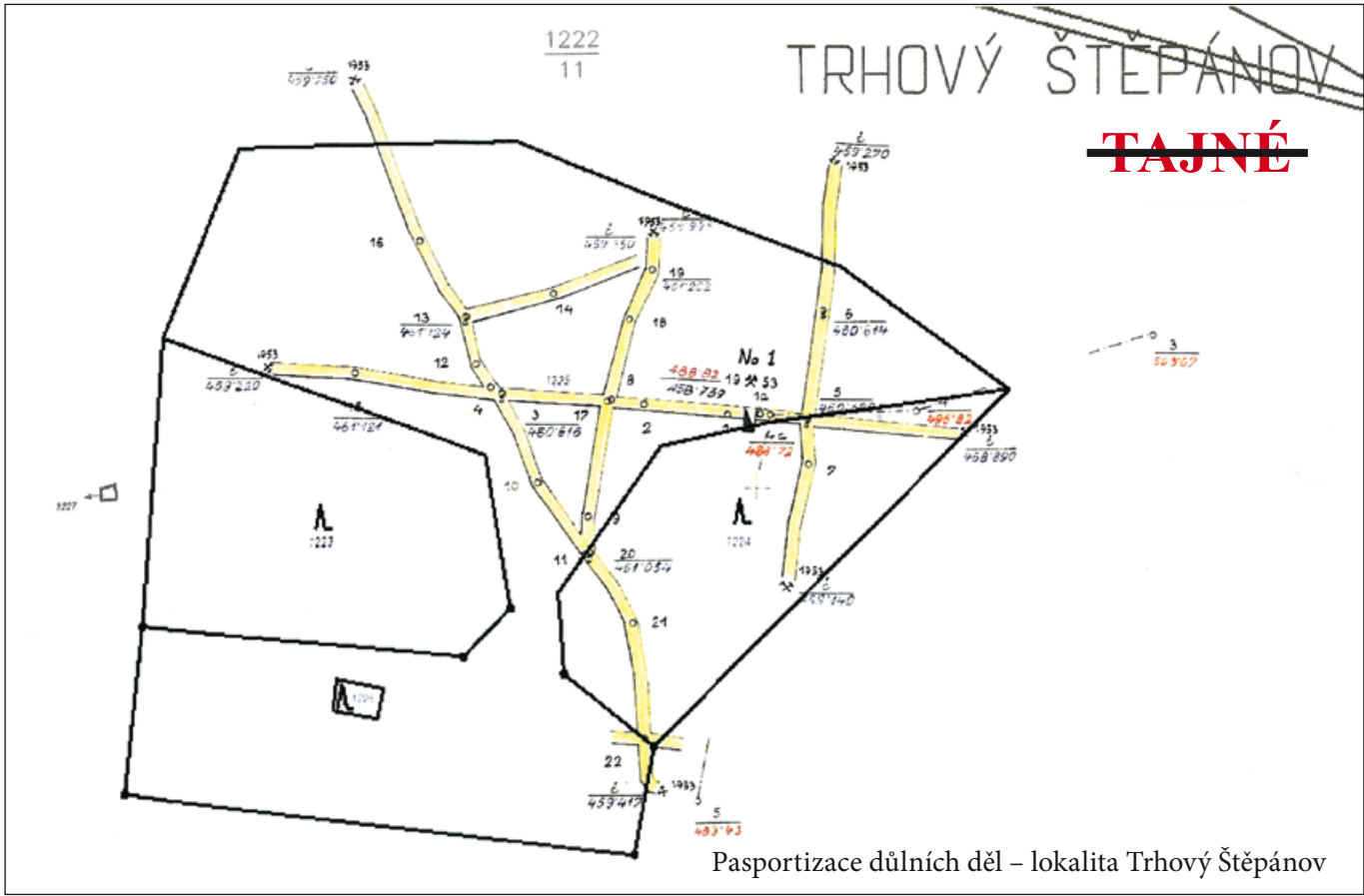
„Uraňáci“ při odstřelu v podzemí nálože „přebíjeli“ (předimenzovali). Kámen tak byl rozbit na malé kousky, které vyváželi na povrch už pomocí výtahu, který obsluhovala Marie Brůnová a Bohumila Špičková. Na uranu pracovali i další občané Trhového Štěpánova: Šiška Josef, Prokop Josef, Simandl, Filip.

Když ve štole narazili na lasu (žílu) měkké skály, ve které byly „ledvinky“ smolince, vydatnost byla pečlivě zapsána a těžba ukončena. Celkem bylo v podzemí lomu vyraženo 400 m štol. Průzkum byl pak ukončen. Třicetimetrová šachta byla zasypaná, v dnešní době je její místo pěkně znatelné, sesedáním zasypaného materiálu se asi o 3 metry propadla.

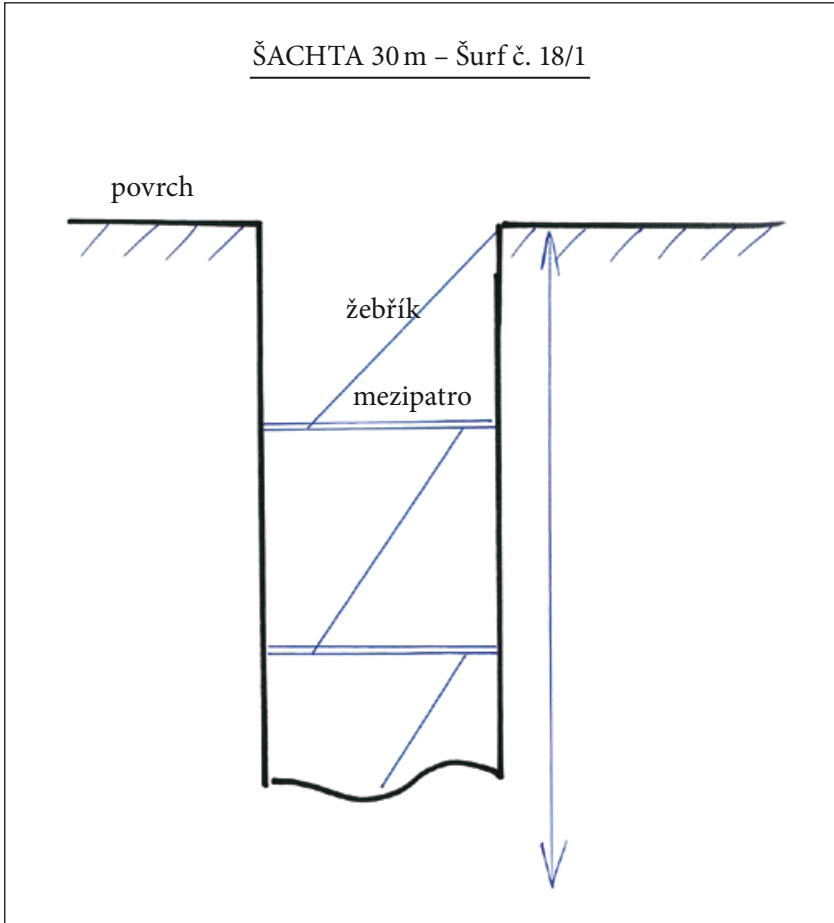
Když se „uraňáci“ loučili, „koupili“ celou hospodu. Všichni, co tam byli, pili tehdy zadarmo. Ráno „uraňáci“ spali v čekárně na slámě a poté odjeli na další „štaci“ ke Strakonícím.

Veškeré práce byly tehdy vedeny ve stupni nejvyšší utajenosti. Po roce 1989 byl tento průzkum odtajněn, mimo vydatnost žíly uranu.

Mapa štol 400m délky a průzkum uranu r. 1951

Při ražení svislé šachty (hluboká 30 m) se kámen vynášel ručně po mezipatrech

Částečně propadlá 30 m šachta pro průzkum uranu;
foto Josef Korn

Vyvážecí cesta při průzkumu uranu; foto Josef Korn

Úsměvné „legrácky“ lomařů – z vyprávění starých lomařů

1) Ředitel mlékárny objednal „melouchem“ soklový kámen na stavbu rodinného domu.

Jarda John jel na kole k řediteli pro peníze za kámen a dostal ještě „prezent“, bochník sýra.

O svačině bochník lomaři rozkrojili, Honza S. pravil: „To je ale syčák ten ředitel, dal nám plesnivý sýr.“ S dalšími nadávkami bochník vyhodil oknem z boudy do kopřiv. Zanedlouho se dostavil František Ptáček (kuchař z mezinárodního rychlíku), vyslechl celý příběh rozrušených lomařů. Na nic nečekal, utíkal do kopřiv a bochník přinesl. S pivem a měkkým chlebem lomaři pochvalně hodovali.

2) Do lomu přišla kontrola bezpečnosti práce. Vedoucí byl pokárán, že lomaři pracují na stěně a nejistí se provazem. Josef H. to vzal okamžitě v potaz, jeden konec lana uvázal na zemi ke kolejnici a druhý ke karabině na bezpečnostním opasku u pasu. S vědomím dobře uposlechnutého příkazu vylezl na skalní stěnu a lámal kámen.

3) Po Štěpánově šla fáma, jak jsou lomaři v Trhovém Štěpánově dobře placeni. Jakmile se dostal lomař do hospody, hned byla tato otázka na stole. František Kadleček s kamarádem Frantou Ptáčkem (místní šprýmař) se před návštěvou tohoto zařízení na takovou diskusi připravili. Na výplatní pásku připsali k celkové finanční sumě jed-

nu nulu. Rázem bylo z devíti set devět tisíc. Samozřejmě se po pár pivech řeč opět stočila na výplaty lomařů. Pánové nechali vyhrotit diskusi do nejvyšších otáček a pak předložili důkaz. Na hospodský stůl František položil výplatní pásku. Nikdo tomu nemohl uvěřit! Zpráva se nesla rychlostí blesku, v lomu u boudy (kancelář) stály fronty uchazečů o práci, mistr lomařů jen kroutil hlavou, co se to děje, že najednou všichni chtějí lámat kámen. Jen Kadleček s Ptáčkem se šibalsky usmívali.

4) Myslivci na lovu zastřelili volně pobíhajícího psa. Franta Ptáček ho trefil záměrně. Majitel se to dozvěděl a bral to jako politický útok. Psa však nenašel, tak neměl důkaz.

Ptáček mezitím na nic nečekal, dal echo Pavlu Brzkovi, ten ho na káře dovezl k cihláři Klinderovi a místo cihel se pekl pes. V lomu pak byla veliká hostina, všichni se olizovali. Josef H. hlásil, že takovou dobrotu ještě nejedl, než Franta Ptáček začal štěkat. Rázem měli labužníci po chuti. Rozběhli se do okolního lesa, odkud bylo slyšet jen sténání, jak se snažili pochoutky zbavit.

Tyto řádky jsou vzpomínkou na lomařství a lomaře v Trhovém Štěpánově.

*Z vyprávění bývalých lomařů a pamětníků
sepsal Josef Korn, starosta města*